

نقش تکنولوژی اطلاعاتی در تکنولوژی فرهنگی با محوریت توسعه فرهنگ اسلامی-ایرانی

علی شاعیدی*

گروه فناوری اطلاعات و ارتباطات، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

The Role of Information Technology in Cultural Technology with a Focus on: Developing the Islamic-Iranian Culture

Ali Shaeidi*

Department of Information and Communication Technology, Payam-e-Noor University Tehran, Iran

Abstract

The development of information and communication technology has without doubt had a great influence on the culture of human civilizations. Some even state that information technology is the most important factor in recent developments in the previous decade. Nowadays, information technology is the basis for human development in an organization and the society as a whole. Information technology, as a collection of produced thoughts that is provided for people and organizations through hardware mechanisms, has a crucial role in the development of human resources. Information technology and the use of computers have brought about some changes in organizations. These changes are more evident in fields such as structure, authority, power, job content, supervision, and the managers' jobs. Technology has differentiated our era from previous periods. If we do not have a correct and comprehensive understanding of technology in different realms of life, we will inevitably encounter various problems. Rapid changes and the growth of modern technologies have caused some worries regarding people's readiness in all societies, especially future generations that face the current situation. The correct use of information and communication technology depends on the skillfulness of human resources. Information technology has a massive role in developing fields such as business and trade, electronic learning, etc. Information technology has helped cultural development, especially the Islamic-Iranian culture, throughout the world. It has also helped to obtain necessary information and solve existing problems in the minimum amount of time and has helped people to discover the world, from the depth of the oceans to outer space.

Key words

Information technology, Cultural technology, Culture, Internet

چکیده

بدون شک پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات تاثیر زیادی در فرهنگ و جوامع بشری گذاشته است، به طوری که عده‌ای، فناوری اطلاعات را مهم‌ترین عامل در پیشرفت‌های قرن اخیر بیان کرده‌اند. امروزه، تکنولوژی اطلاعات، خمیرمایه توسعه انسانی در سازمان و جامعه است. تکنولوژی اطلاعات به‌عنوان مجموعه افکار تولیدشده که به‌وسیله مکانیسم‌های سخت‌افزاری در اختیار افراد و سازمان‌ها قرار می‌گیرد نقش عمده‌ای را در توسعه منابع انسانی ایفا می‌کند. استفاده از رایانه و فناوری اطلاعات برخی تغییرات را در سازمان‌ها ایجاد کرده است. این تغییرات در حوزه‌هایی مثل ساختار، اقتدار، قدرت، محتوای شغل، نظارت و شغل مدیران دیده می‌شود. آنچه به عصر ما ظاهری متفاوت با بقیه اعصار بخشیده تکنولوژی است؛ اگر درک صحیح و شناخت کامل از آن نداشته باشیم در عرصه‌های مختلف زندگی با مشکل مواجه می‌شویم. تغییرات سریع و رشد فناوری‌های نوین باعث شده است تا نگرانی عمده‌ای راجع به آمادگی انسان‌ها در تمامی جوامع و به‌خصوص

نسل‌های آینده در برابر این شرایط به‌وجود آید. استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و به‌کارگیری مناسب آن وابسته به نیروی انسانی ماهر است. فناوری اطلاعات نقش زیادی در توسعه زمینه‌هایی از قبیل تجارت و آموزش الکترونیکی و... داشته است. تکنولوژی اطلاعات باعث کمک به توسعه فرهنگ‌ها به‌خصوص توسعه فرهنگ اسلامی-ایرانی در سراسر جهان شده است و نیز در زمینه به‌دست آوردن اطلاعات در حداقل زمان و حل مشکلات به ما کمک زیادی می‌کند و سراسر عرصه گیتی از اعماق دریا تا اوج فضا را میدان جولانگاه انسان کرده است.

کلمات کلیدی

تکنولوژی اطلاعات، تکنولوژی فرهنگی، اینترنت و فرهنگ

و مجموعه‌ای از الگوها باشد یک نظام فکری و فرهنگی است و می‌توان آن را فرهنگ تولید اطلاعات نامید. بدون ایجاد فرهنگ تولید اطلاعات، نظام IT نمی‌تواند دوام داشته باشد. بنابراین، آنچه در IT مهم است تفکر اطلاعات‌گرا است. تکنولوژی اطلاعات از اتصال و ترکیب مجموعه‌ای از فکرهای مفید تولید شده شکل می‌گیرد و کامپیوتر و سوپر کامپیوترها و سیم و کابل و ابزارهایی از این قبیل نیست. در تکنولوژی اطلاعات، فکر انسان‌های خردمند است که تولید اطلاعات می‌کند. IT، یعنی روش‌های تولید و جمع‌آوری اطلاعات و استفاده از آن در یک جامعه، و سازمان تکنولوژی اطلاعات با کوچک‌کردن، ارزان کردن و کاربری ساده برنامه‌های کامپیوتری باعث شده دسترسی به اطلاعات از هر جا و توسط هر شخص به راحتی صورت گیرد. پایگاه‌های اطلاعاتی برگرفته از مفهوم IT فرآیندهای پیچیده درون سازمانی را تسهیل کرده و با اتصال سازمان‌ها به همدیگر، شبکه‌های سازمانی را بنا نهاده است و دیدگاه‌های میان‌مدت مدیران به دیدگاه‌های بلندمدت بدل شده است. به‌طور کلی در مفهوم IT مولفه‌های زیر وجود دارد: فرهنگ تولید اطلاعات؛ اطلاعات‌گرایی؛ جمع‌آوری اطلاعات؛ خلاصه‌سازی اطلاعات؛ تحلیل‌گری؛ حساسیت اطلاعاتی؛ پردازش‌گری؛ تفکر شبکه‌ای؛ بهینه‌سازی؛ یکپارچه‌سازی؛ پژوهش‌نگری؛ روش‌سازی؛ ذخیره‌سازی؛ انتقال اطلاعات[۳].

IT یکی از فاکتورهای مهم پیشرفت در قرن بیست و یکم می‌باشد. IT موجب ایجاد دگرگونی و تحول در روش‌های زندگی، آموزش، کار و بازی خواهد شد. پیشرفت‌های مربوط به محاسبات کامپیوتر و IT، زیرساخت‌های جدیدی برای تجارت، پژوهش‌های علمی و فعالیت‌های اجتماعی ایجاد می‌کند. این زیرساخت گسترش داده شده ابزارهای جدیدی را برای ارتباط داشتن با سراسر دنیا و کسب علم و دریافت اطلاعات به ما ارائه می‌دهد. تکنولوژی اطلاعات به ما کمک خواهد کرد که بدانیم چطور محیط اطرافمان را تحت تأثیر قرار دهیم و چطور از آن بهتر مراقبت کنیم و نیز IT وسیله‌ای برای رشد اقتصاد است. IT محل کار را جذاب‌تر، کیفیت مراقبت‌های پزشکی را بهبود و دولت را مسئولیت‌پذیرتر و در دسترس‌تر برای

مقدمه

بشر صاحب فرهنگ است، درست همان‌طور که صاحب روح است. همه فرهنگ‌ها به‌طور پیوسته در حال تغییرند و این تغییرات، امروزه هم سریع‌تر و هم عمیق‌تر از گذشته شده‌اند. تکنولوژی نوین ارتباطی در دنیای امروز باعث تحولات عظیم و پیچیده‌ای در روابط و مناسبات انسانی و ایجاد شکل جدیدی از الگوهای ارتباطی شده و به مقوله هویت نیز مفهوم جدیدی بخشیده است. حجم بالای اطلاعات و دانش‌های تازه به‌راحتی از طریق شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌تواند در اختیار افراد و سازمان‌ها در همه کشورهای جهان قرار گیرد و شبکه‌های اطلاعاتی در دسترس همگان قرار خواهد گرفت[۱]. فلسفه تکنولوژی اطلاعات را می‌توان به‌عنوان زیرشاخه‌ای از فلسفه تکنولوژی در نظر گرفت. تفکرات فلسفی در باب تکنولوژی به‌طور کلی معطوف به فهم ماهیت و معنای ساختن و استفاده کردن می‌باشد، خصوصاً تفکر درباره آنچه تاکنون ساخته و استفاده شده است. چنین تأملاتی اما در تلاطم میان دو سنت بزرگ روی می‌دهند: سنتی برخاسته از مهندسی و دیگری از دیدگاهی انسان‌مدار.

دیدگاه مهندسی: نظرگاهی است توسعه‌طلب که تکنولوژی را امری تماماً انسانی می‌داند و لذا نفوذ آن را به تمامی ارکان زندگی انسان‌ها مجاز و بلکه لازم می‌شمارد.

دیدگاه انسان‌مدار: نظرگاهی است حزم‌اندیش که تکنولوژی را جنبه‌ی محدودی از انسانیت می‌بیند و لذا پیوسته نگران آن است که نکند این جنبه‌ی محدود، بر دیگر جنبه‌های انسانیت چیره شود.

این تمایز و تلاطم متناظر با آن، در مورد فناوری اطلاعات یا تکنولوژی اطلاعات (IT) نیز وجود دارد، یعنی میان کسانی که ورود IT را نقادانه جشن می‌گیرند و کسانی که محتاطانه در تلاش برای حد زدن بر قدرت و نفوذ آن می‌باشند. این تلاطم را در جای‌جای این نوشتار نیز باز خواهید شناخت[۲].

تکنولوژی اطلاعات

تکنولوژی اطلاعات قبل از اینکه یک سیستم سخت‌افزاری

برآوردن نیازهای شهروندان می‌کند.

تعریف تکنولوژی اطلاعات: این تکنولوژی مربوط به سخت‌افزار و نرم‌افزار کامپیوتر می‌باشد که برای پردازش، ذخیره‌سازی و انتقال اطلاعات از آن استفاده می‌شود. IT علم و مهارت‌های همه جنبه‌های محاسبات، ذخیره‌سازی اطلاعات و ارتباطات است. IT مبحث جدیدی است که به سرعت رشد کرده و تغییرات بنیادی در دنیای کنونی ایجاد می‌کند، این تغییرات ناشی از انجام روش‌های تجاری جدید، ایجاد تنوعات و سرگرمی‌های جدید و به‌وجود آوردن هنرهای جدید می‌باشد. تکنولوژی اطلاعات شامل موضوعاتی است که به علم و تکنولوژی کامپیوتر، طراحی، توسعه، نصب و پیاده‌سازی سیستم‌ها و نرم‌افزارهای اطلاعاتی مربوط می‌شود. تکنولوژی اطلاعات به طراحی و استفاده از کامپیوتر و ارتباطات

برای حل انواع مختلف مسائل مربوط می‌شود.

تعریف مهندسی از تکنولوژی: مطالعه و کاربرد روشمند ساخت و استفاده از مصنوعات. در این تعریف تکنولوژی به دو دوره تکنیک‌های پیشامدرن و تکنولوژی مدرن تقسیم می‌شود. تعریف انسان‌مدار از تکنولوژی: این تعریف گسترده‌تر از تعریف مهندسی از تکنولوژی است چراکه تمام انواع ساختن - تجربی، علمی، تولید انبوه و غیره- را در تمامی شیوه‌های استفاده از آن - به‌عنوان دانش، مصنوع و حتی اعمال خشونت و قدرت- شامل می‌شود. بر این اساس یک تعریف چهار وجهی را به همراه چهار مصداق از تکنولوژی اطلاعات مطابق جدول شماره (۱) به‌دست آوریم:

جدول شماره ۱: تعریف چهاروجهی از تکنولوژی اطلاعات (<http://forum.ecl4u.com>)

تکنولوژی علمی	تکنولوژی پیشامدرن	
انتقال سیگنال‌های electronic source codes	نوشتن و خواندن توسط الفبا	معنای مهندسی اطلاعات
آن چه می‌توان توسط رسانه‌های الکترونیکی به انجام رساند	متن و کتاب	معنای انسان‌مدار اطلاعات

اینترنت و فرهنگ

با توجه به ویژگی‌های تکنولوژی نوین که قابل کنترل نیستند باید به تقویت بنیه‌های عقیدتی، باورها و ایمان افراد و به‌عبارت دیگر، درونی کردن ارزش‌ها توجه کرد. از آنجایی که خانواده، جامعه اولیه فرد است، بنابراین آگاهی دادن به افراد و خانواده‌ها راه موثری در جهت استفاده صحیح از تکنولوژی است، زیرا نقش خانواده در تربیت فرزندان انکارناپذیر است. همچنین شناخت و آگاهی از امکانات موجود، شیوه‌های بهتری را برای بهره‌برداری از امکان و یا طرد آن فراهم می‌کند. در این بین، اینترنت نیز به عنوان یکی از مظاهر بارز تکنولوژی‌های نوین ارتباطی که در طی سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته، تاثیر بسیار مهمی بر ساختار اجتماعی و فرهنگی جوامع امروزی داشته است.

امروزه محققان به چهار دلیل عمده به استفاده از اینترنت می‌پردازند:

۱. گسترش ارتباط با محققان دیگر در سطح ملی و بین‌المللی با استفاده از پست الکترونیکی.
۲. گسترش همکاری‌های ملی و بین‌المللی از طریق انتشار آثار مشترک، مدیریت و نظارت بر برنامه‌های تحقیقی

مشترک و همکاری با بخش صنعت.

۳. دستیابی به منابع اطلاعاتی.

۴. دستیابی به منابعی نظیر ابرکامپیوترها، تلسکوپ‌ها و...

به باور کاستلز، حوزه فرهنگ با ظهور تکنولوژی‌های جدید، دستخوش دگرگونی‌های فراوان شده است؛ چرا که سرعت انتقال جریان فرهنگ از طریق ارتباطات نوین افزایش می‌یابد. جایگاه اینترنت به‌عنوان زیرساخت اساسی جامعه اطلاعاتی بسیار مهم است؛ چرا که اینترنت به تقویت همه جانبه جامعه اطلاعاتی کمک فراوانی می‌کند. از نظر او، اینترنت باعث تمرکززدایی، تنوع بی‌شمار مطالب، مجازی بودن، کاهش اهمیت زمان و مکان و... می‌شود. اینترنت همبستگی «درون‌گروهی» را کاهش می‌دهد، گفتگو با اعضای بیگانه را آسان می‌کند و در نتیجه ارتباطات «برون‌گروهی» را تسهیل می‌نماید. اینترنت به‌عنوان رسانه‌ای که می‌تواند مقاصد سیاسی را تامین کند و یا عاملی برای رشد اقتصادی باشد، موجبات تغییر فرهنگ جوامع را فراهم می‌کند. از این جهت اینترنت به افراد میدان می‌دهد تا عقاید، نظریات و ارزش‌هایشان را به دیگران عرضه کنند و به این ترتیب به آنها امکان می‌دهد که بهترین بهره را از این ابزار ببرند. اینترنت به دو شیوه موجب تغییر فرهنگی می‌شود؛

نگرش‌های سطحی، که تکنولوژی را معادل ابزار و تجهیزات می‌دانند، باید اینگونه تصحیح شوند که ابزارها تجسم عینی و مادی اطلاعاتی هستند که قبل از شکل عادی و عینی جنبه نرم‌افزاری داشته‌اند و طی یک فرایند، مبدل به سخت‌افزار شده‌اند [۵].

فرهنگ عبارت است از میراث تاریخی-اعتقادی یک جامعه، که از عناصر عینی و ذهنی سازمان‌های اجتماعی در طی زمان منبث می‌گردد، فرایندی متحول و پویا از استحاله انرژی در مفهوم عام آن که از نسلی به نسل دیگر (Transformation) می‌آید و از این طریق به حیات خویش ادامه می‌دهد.

نهادهای اختصاص هر فرهنگ با روی هم انباشته شدن تجربیات اشخاص کثیری در طی دوره‌های طولانی ساخته شده‌اند [۶].

تأثیرات فرهنگ و تکنولوژی بر همدیگر

فرهنگ و تکنولوژی به‌عنوان سیستم‌های باز، دارای اجزایی هستند که آن اجزا نیز با همدیگر دارای روابطی سیستماتیک هستند. تغییر و دگرگونی در اجزای هر یک از سیستم‌ها ساختار داخلی آن را به آرایش جدیدی می‌کشاند و بر سیستم و یا سیستم‌های دیگری که با آن در دادوستد انرژی هستند، اثر می‌گذارد. حال اگر ما تکنولوژی و فرهنگ را به‌عنوان دو سیستمی تلقی کنیم که در برگیرنده انواع و اجزایی هستند، این تأثیرگذاری متقابل می‌تواند موارد زیر را در بر گیرد:

۱. ایجاد منطق رفتاری جدید برای سیستم
۲. تحول در شیوه و میزان خودکنترلی سیستم
۳. مساله‌آفرینی یک سیستم بر بی‌سیستمی دیگر
۴. ظهور تحلیل نوین از مقولات کهن

تکنولوژی و آثار آن در فرهنگ اسلامی - ایرانی

تکنولوژی از ارزش‌های خود قابل جدا ساختن نیست، یعنی نمی‌توان تکنولوژی را بدون اخذ ریشه‌هایش کسب کرد. اولین مثال در این مورد را از میان لوازم خانگی انتخاب می‌کنیم که در همه جا دیده می‌شوند: «جاروی برقی» وسیله‌ای است که برای راحتی کار ما اختراع شده است و ظاهراً استفاده از آن موجب سهولت در کار جاروکشی می‌شود. آیا استفاده از «جاروی برقی» بار فرهنگی خاصی دارد که از مصرف آن نگران شویم؟ این وسیله به‌صورت یک عنصر «شکل‌گرفته» وارد کشور ما شد. یعنی به قول اقتصاددانان یک متغیر برون‌زا بود و طبیعتاً به‌هنگام ورود سیستم مصرف خاص خود را به همراه آورد. قسمتی از این مجموعه مستقیماً بار فرهنگی

نخست، فرهنگ خودش را عرضه می‌کند و دوم، گذرگاهی برای سایر فرهنگ‌ها تدارک می‌کند. اینترنت، علاوه بر آنکه محیطی برای تبادل فرهنگی مهیا و گذرگاهی برای دسترسی کاربران به فرهنگ‌های دیگر تدارک می‌کند، خود نوعی فرهنگ یا خرده فرهنگ است که همه فرهنگ‌ها را دربر می‌گیرد [۷].

اجتماع و فناوری اطلاعات

تأثیرات اجتماعی IT می‌تواند خیلی گسترده و وسیع باشد. این بخش چندین تأثیر نمایان را بررسی می‌کند:

- فرصت‌هایی برای افراد معلول
انسجام تکنولوژی‌های هوش مصنوعی مثل تشخیص بصری و گفتاری در درون کامپیوترها و به‌ویژه در درون سیستم‌های اطلاعاتی وب‌محور، می‌تواند فرصت‌های استخدام جدیدی را برای افراد معلول ایجاد کند. برای مثال آنهایی که نمی‌توانند تایپ کنند قادر هستند تا از کیبورد صدایی (Voice-Operated) استفاده کنند و آنهایی که نمی‌توانند مسافرت کنند، می‌توانند در خانه کار کنند.
- پیشرفت‌هایی در حفظ سلامتی
فناوری اطلاعات پیشرفت‌های مهمی در حفظ سلامتی در دامنه‌ای از تشخیص بهتر و سریع‌تر تا تحقیق و توسعه داروهای جدید، برای مراقبت دقیق‌تر بیماران بدحال داشته است.
- مبارزه با جرائم دیگر و کاربردها
کاربردهای کامپیوتر می‌تواند به راه‌های مختلف به جوامع سود برساند. در اینجا به برخی از این کاربردها اشاره می‌شود. برای مثال:
  - هشداردهنده‌های الکترونیک و کامپیوترها از حجم ترافیک در برخی شهرها می‌کاهند.
  - تصویربرداری الکترونیک توان جستجو برای بچه‌های گم‌شده را ارتقا می‌دهد [۴].

تکنولوژی و فرهنگ

تکنولوژی عبارت است از دانش و مهارت‌های لازم برای تولید کالا خدمات، که حاصل قدرت فکری و شناخت انسان و ترکیب قوانین موجود در طبیعت می‌باشد. لذا تکنولوژی ماهیتی اطلاعاتی دارد که در چهره‌های گوناگون ظهور می‌کند. طبق این تعریف،

دارد و بخشی غیرمستقیم. مثلاً تبلیغاتی که برای فروش کالا انجام می‌گیرد، جامعه را به سمت مصرف، بیش از نیاز واقعی سوق می‌دهد و روحیه مصرف‌گرایی را در مقابل «بخورید و بیاشامید ولی اسراف و زیاده‌روی نکنید» ترویج می‌کند. پس از مدتی که استفاده از این وسایل منحصر به طبقات مرفه جامعه بود، قیمت آن به حدی می‌رسد که خانواده‌های با درآمد متوسط هم به خرید آنها ترغیب می‌شوند. این به مفهوم کار بیشتر برای کسب درآمد بیشتر است؛ تا هزینه لازم برای خرید کالاها صورت فعلیت پیدا کند. این امر به نوبه خود روحیه سودپرستی افراد را تقویت می‌کند تا آنجا که اندک اندک دیگر کسی کاری را که سودی برای آن متصور نباشد انجام نمی‌دهد. از سوی دیگر این کار کردن بیش از ظرفیت، آن رفاه وعده داده شده را مخدوش می‌کند و انسان در تناقضی گرفتار می‌شود که با دست و پا زدن در آن، خود را بیش از پیش گرفتار می‌کند. در این حالت اخلاق و تربیت جای خود را به وجدان اجتماعی می‌دهد. زیرا بشر قوانین وضع شده به وسیله اجتماع را جایگزین «شرع» می‌کند و آشکار است که مفاهیم اخلاقی مانند شرف، غیرت، عزت‌نفس و ... کم رنگ‌تر می‌شوند. زیرا قوانین اجتماعی «ما»، برگرفته از تمدن تکنولوژیک «ما» و فرهنگ اسلامی - ایرانی غنی ما هستند و طبیعتاً هدفی جز آسان‌تر کردن راه توسعه تکنولوژی ندارند. پس عجیب نیست، اگر مردم ایتالیا، هنرپیشه فیلم‌های پورنوگرافیک را به‌عنوان نماینده مجلس انتخاب می‌کنند و کلیسای نروژ، ازدواج میان دو هم‌جنس را به رسمیت می‌شناسد. در چنین تمدنی انسان در حد ابزار متوقف شده و تا وقتی که خوب کار می‌کند و بهره‌وری دارد، می‌تواند از تمام لذایذ حیوانی موجود بهره ببرد تا فرصتی برای فکر کردن نداشته باشد. وقتی کار، از حالت عبادت بودن به حد لازم تنزل یافت، مفهومی پدید می‌آید به نام اوقات فراغت که در طی آن فرد فرصت دارد دست رنج خود را صرف فراموشی کند. در این زندان شیشه‌ای، پناهگاه او گاه شراب و افیون است، گاه بستری آلوده به گناه، اگر مفهومی برای گناه مانده باشد! اگر بخواهد به آنچه «تفریح سالم» خوانده می‌شود بپردازد، رو به رسانه‌های جمعی می‌آورد و اگر هم بدن سالم را مساوی عقل سالم بداند، سعی می‌کند در هر فرصتی به ورزش مشغول شود. دیگر کمتر کسی اوقات فراغت خود را صرف مطالعه، تفکر و بحث در مورد حقیقت می‌کند. برای انسان عصر ما، زندگی بدون تلویزیون، تلفن و هواپیما مفهومی ندارد. او به حال نسل‌های پیشین افسوس می‌خورد که از مواهب تکنولوژی بی‌بهره بوده‌اند و حاجات خود را با توسل به موجودی برتر به نام خدا برآورده می‌ساخته‌اند. او هرگز نمی‌تواند آنچه را تکنولوژی بر سرش آورده ببیند، مگر آن‌که پا را از

حریم ممنوع فراتر نهد. در آن صورت هم، دیگران او را موجودی ابله می‌بینند که عقل ناقص توانایی فهم و درک این همه پیشروی به سوی سعادت را ندارد، لذا در این حالت است که توجه به آیین اسلام و فرهنگ اصیل ایرانی می‌تواند انسان عصر فناوری را از گرفتاری‌های پیرامونش نجات دهد تا هم در دنیا و هم در آخرت سعادتمند شود [۷].

مشکلات فرهنگ و فن‌آوری‌های نوین ارتباطی

امروزه IT به مدد فن‌آوری ارتباطات فراگیر شده و جهان را دگرگون ساخته است. مهمترین تغییراتی که این فن‌آوری در جهان به وجود آورده، به‌وسیله «مارشال مک لوهان» در عبارت دهکده جهانی خلاصه شده است که در آن مردم نقاط مختلف در کشورهای سراسر کره زمین به‌مانند ساکنان یک دهکده امکان برقراری ارتباط با یکدیگر و اطلاع از اخبار و رویدادهای جهانی را دارند. امروزه نقش تکنولوژی‌های نو در زندگی اجتماعی و در عرصه‌های مختلف زندگی بشر انکارناپذیر بوده و در برنامه‌ریزی‌های توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جایگاه ویژه‌ای به فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات داده می‌شود. ولی با این وجود با ورود فن‌آوری‌های جدید مشکلاتی برای فرهنگ ملت‌ها به‌وجود آمده که به برخی از آنها می‌پردازیم:

فن‌آوری‌های جدید می‌توانند بر فرهنگ آن جامعه تاثیر بگذارند و حتی باعث تغییرات فرهنگی شوند اما اغلب چون فرهنگ جوامع ثابت بوده و به تدریج تغییر می‌کند پس می‌توان گفت که معمولاً تکنولوژی جدید با فرهنگ جامعه سازگار شده و حتی به‌عنوان پشتیبان الگوهای رفتاری آن جامعه استفاده می‌شوند.

یکی از مشکلات اساسی موجود در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مشکل فرهنگی و روانی برخورد با فن‌آوری‌های نوین است که معمولاً بخشی از مردم در مقابل تغییرات واکنش عموماً منفی‌ای نشان می‌دهند که این مسئله باعث تاخیر در استفاده مناسب از آنها می‌شود.

بنابراین آموزش و توسعه‌ی فرهنگ استفاده از فن‌آوری‌های جدید یکی از مسائل مهم در توسعه‌ی فن‌آوری اطلاعات - ارتباطات است که باید مشکلات مرتبط با آن شناخته و حل شود.

در کشورهای توسعه‌یافته، افراد سالخورده و مسئولین سابقه‌داری هستند که تجربیات سنتی خود را دارند و تسلیم فن‌آوری‌های نوین نمی‌شوند، حتی در مقابل تغییر می‌ایستند و به همین دلیل مراحل توسعه را با تاخیر مواجه می‌سازند.

در جوامع سنتی و عقب‌افتاده این وضع به مراتب بدتر است و عدم اطلاع حاکمان و دولت‌ها از مزایای این پدیده‌ها سبب تاخیر در

استفاده از فن‌آوری‌های جدید و توسعه دانش و رشد اقتصادی در آن جوامع می‌شود.

یکی دیگر از مشکلات دسترسی زودهنگام به فن‌آوری‌های جدید پدیده‌ای به نام «شکاف دیجیتالی» بین کشورها است. این موضوع به قدری مهم است که از سال ۹۴ میلادی معیار تشخیص کشورهای فقیر و غنی شده است. تا قبل از سال ۹۴ فاصله کشورهای فقیر و ثروتمند را با سرمایه مادی می‌سنجیدند اما امروزه به کشوری ثروتمند می‌گویند که از نظر توسعه‌ی فن‌آوری اطلاعات به مرحله خوبی از رشد رسیده باشد، ضریب نفوذ اینترنت در آنها بالای ۵۰ باشد و مردم خدماتشان را از دولت در منزل و از طریق دولت الکترونیکی دریافت کنند.

نگرش تزئینی به فن‌آوری به هدف تبدیل می‌شود و البته سرانجام چنین نگرشی سرخوردگی و ناامیدی است. جست و جوی ابزارهای مدرن به تنهایی نشان نو شدن نیست.

جهان سوم در درک مدرنیته و ویژگی‌های اساسی آن دچار سرگشتگی است و تلویحاً با پیامدهای ناپسند ورود فن‌آوری و مدیریت نادرست فرهنگی و اجتماعی آن روبرو است و ناکامی‌های بسیاری در نبود هم‌زیستی مسالمت‌آمیز با فن‌آوری در ۱۵۰ سال گذشته ما را آزار داده است [۸].

راهکارهای توسعه فرهنگ و فن‌آوری‌های نوین ارتباطی

از بین بردن شکاف دیجیتالی بین کشورها، از کشورهای فقیر و در حال توسعه که بگذریم، کشورهای پیشرفته دنیا به‌طور جدی نگران بی‌سوادی (سواد فن‌آوری) نسل آینده خود هستند که در این رابطه تدابیری نیز اندیشیده‌اند که از جمله می‌توان به ارتقاء سواد فن‌آوری اشاره کرد. رسانه‌های عمومی و به‌خصوص صدا و سیما باید در آگاه‌سازی مردم و افزایش سواد آنان از بعد علمی و فناورانه بکوشند.

مسئولان و مدیران ارشد کشور باید تمامی سازمان‌ها و موسسات ذیربط را به توجه جدی به این مطلب و توجه به آموزش‌های همگانی تشویق کنند. نظام آموزشی کشور باید اصلاح شود و برنامه آموزشی با محوریت سواد علمی و فن‌آورانه بازسازی شده، تلاش شود تا نسل آینده به‌صورت جدی برای عصر فن‌آوری و اطلاعات آماده شود.

توسعه شهرهای دیجیتالی مهمترین ویژگی چنین فرهنگی هستند. فراموش نکنیم که نوآوری، زاده انسان توسعه‌یافته است. انسان توسعه‌یافته می‌تواند این ابزارها را با بهره‌وری بالا به کار گیرد و گام به گام به رویش و زایش اندیشه و فن برسد. اگر شرایط زیستن با

فن‌آوری فراهم نباشد رویش و زایشی هم در کار نیست [۹].

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به موضوعات مطرح شده، می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که IT بر تمامی ابعاد و جوانب سازمان‌ها تأثیرات شگرفی می‌گذارد و مدیران سازمان‌ها جهت اداره کار و اثربخش سازمان ملزم به توجه به مسائل مرتبط با این فناوری هستند که در غیر این صورت محکوم به فناپذیری می‌شوند. در مورد تأثیر فناوری اطلاعات بر جامعه نیز باید اذعان داشت که IT با خود فرصت‌ها و تهدیدات بی‌شماری را به همراه آورده است. نهایتاً اینکه افراد جامعه نیز به‌عنوان عنصری از جوامع و سازمان‌ها به شدت تحت تأثیر این فناوری قرار دارند [۱۰].

تکنولوژی، سیستمی یکپارچه است که با ورود یکی از محصولات آن، راه برای ورود سایر اجزای سیستم باز می‌شود. همچنین اشاره کردیم که تکنولوژی قابل جدا ساختن از ریشه‌های خود نیست و برای دسترسی به آن، تهیه مقدماتی خاص ضرورت دارد. نکته بعدی آن بود که تکنولوژی فرهنگ خاص خود را همراه می‌آورد و استفاده از محصولات تکنولوژیک به خودی خود موجب تحول فرهنگی در جامعه می‌شود. یعنی لازم نیست حتماً کسی، آنچه را «آثار منفی تکنولوژی» می‌خوانیم بار بزند و وارد کشور کند. کافی است ما بدون شناخت کامل پای در این عرصه دشوار نهیم، تا خود به خود این وضعیت پیش آید. مثلاً وقتی از درب کوچکی عبور می‌کنیم، با هم تعارف می‌کنیم. اما وقتی می‌خواهیم از چراغ قرمز عبور کنیم، فکر می‌کنیم زیرکی کرده ایم! آدم همان آدم است، اما برخورد او با پدیده‌ای به نام «اتومبیل و فرهنگ اتومبیل‌رانی» بسیار متفاوت با هنگامی است که او از سنت‌های کهن جامعه پیروی می‌کند. به عقیده نگارنده، برای دستیابی به تکنولوژی دو راه وجود دارد: راه اول، تسلیم بی‌قید و شرط در مقابل آن و پذیرفتن تمامی زمینه‌ها و آثاری است که منجر به ظهور یک جامعه تکنولوژیک می‌شود. این همان راهی است که رضاخان، به تقلید از آتاتورک قصد پیمودنش را داشت. آتاتورک، این نکته بسیار مهم را درک کرده بود که برای دستیابی به جامعه‌ای «توسعه‌یافته» سریع‌ترین و کامل‌ترین راه آن است که الگوی غرب را دقیقاً «مشابه‌سازی» کند و در این راه تا آنجا پیش رفت که حتی خط ترکی را از عربی به خطی مشابه خطوط لاتین تغییر داد. اشتباه او آن جا بود که ریشه‌های سنتی و دینی جامعه ترک را دست‌کم گرفته بود و گمان می‌کرد می‌تواند با اتکاء به فرهنگ جدید آن را به‌طور کامل نابود کند. شیوه فوق در برخی جوامع به نتایج مورد انتظار رسید. ژاپن، سنگاپور، کره جنوبی و ... رابطه میان «فرهنگ سنتی» و «تجدد» در

بدون شک اگر درک صحیح و شناخت کامل از آن نداشته باشیم، ماییم که بنده و فرمانبردار می‌شویم. اما اگر جوهرش را تسخیر کنیم، قالبش نیز از آن ما خواهد بود، پایه‌های تکنولوژی بر ضعف‌های بشر استوار است. از این رو بسیار راحت‌تر از آنکه در خدمت حق درآید به بشر خدمت می‌کند. پیکره‌اش چون کوه بلند و پایدار می‌نماید، زیرا حاصل عمر آنانی است که در پی سراب رفاه، تمام هستی خود را فدایش کرده‌اند، پس هر گاه فریبش عیان شود، فریب خوردگان سر از طاعتش برمیدارند و آن گاه باطن پوشالی‌اش آشکار می‌شود. پس برای غلبه بر تکنولوژی و واداشتن آن به خدمت بشر باید بر ضعف‌های خود فایق آییم. اولین قدم در این مسیر خودشناسی است. که در این صورت به عظمت و اهمیت آن چه که خود داریم آگاه شده و با حفظ و نگهداری آن، موجبات عزت و سربلندی خود، فرهنگ، اخلاق و آئین خود را فراهم خواهیم کرد.

این جوامع بسیار آموزنده است؛ اما از آنجا که در بحث ما نمی‌گنجد، از طرح آن صرف نظر می‌کنیم. راه دوم، که تا حال هیچ کشوری آن را نیاموده، این است که با شناخت کامل مبانی غرب و تکنولوژی اقدام به برقراری ارتباط با آنها کنیم و از فرهنگ اصیل اسلامی-ایرانی خود برای اداره کشور و جامعه جهانی به‌رمند شویم. مسلماً این راه مشکل‌تر به نظر می‌رسد. چون بشر «عصر جدید» جز از دیدگاه علمی نمی‌تواند به اطراف خود نظر کند؛ پس نمی‌تواند به حقیقت تکنولوژی پی ببرد. برای درک تکنولوژی، نخست باید از آن فاصله گرفت و سپس چون ناظری بی‌طرف به آن نگرست و این همان چیزی است که راه دوم را مشکل می‌کند. در روزگاری که شاهرگ زندگی انسان‌ها به نوعی وابسته به تکنولوژی است [۱۱]. آنچه به عصر ما ظاهری متفاوت با بقیه اعصار بخشیده تکنولوژی است و ما خواه و ناخواه مجبوریم با این پدیده سر و کار داشته باشیم.

References:

1. Soleymani H. Effect of new technology on culture. Rasalat Newspaper. 19 esfand 1387. [In Persian]
2. Daly M. What is the definition of information technology ? [Internet]. Available from: http://www.ehow.com/about_4689779_what-definition-information-technology.html
3. Soltani E. Effect of information technology in human resources extension. Tadbir Mahnameh. Aban 1382; 17(138): 70. [In Persian]
4. Hassanpour Ghoroché E. Effect of information technology in organization, society, human. Tafahom Newspaper. Bahman 1384. [In Persian]
5. Vafamehr M. Effect of technology in human life. Proceeding of the first conference Sash and Architecture; 1386; Tehran University: The School of Architecture, Iran. Available from: www.civilica.com/Papers-NCSA01-0-100-Title-ASC-AI.html [In Persian]
6. Khake G. Effect of advanced of technology on culture. Center of Iran Scientific Services. Aaban 1372.
7. View on relation of technology and culture and ethic. Magnetize of Islam Pasdar. 1381 Tir. [In Persian]
8. Mansore T. Culture and communication new technology [Internet]. 1384 [cited 2011 Feb 8]. Available from: <http://www.hamshahrtraining.ir/news-3089.aspx>
9. Growth of economic depended to technology [Internet] 1387 [cited 2009 Feb 2]. Available from: www.medianews.ir/fa/2009/02/02/davos.html
10. Vafadar M, Mohabifer H. The effect of technology in our life [Internet]. 1389 [cited 2011 Aug 6]. Available from: http://www.civilica.com/Paper-NCSA01-NCSA01_016.html
11. Razghi A. Human resources extension [Internet]. 1386 [cited 2009 Des 30]. Available from: http://www.kordestanprisons.ir/index.php?Module=SMMArticles&SMMOp=View&SMM_CMD=&PageId=10